

Дараган В.В.

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Критична ситуація з корупцією, що склалася в країні у цілому та у сфері державних закупівель, зокрема, останнім часом стала об'єктом активних дій з боку державних інституцій, громадських організацій та привертає увагу широких верств громадськості й окремих фахівців. Вказана ситуація формувалася протягом тривалого часу, й необхідність змін в цій сфері декларується вже протягом тривалого часу як на рівні окремих державних структур, так і на міжнародному рівні [1, с. 77].

Аналіз національного законодавства, публікацій наукових досліджень і результатів правозастосовної діяльності правоохоронних органів України свідчить про те, що непрозорість та неефективність механізмів контролю за процесом здійснення державних закупівель призводить до використання корупційних схем для розкрадання бюджетних коштів, легалізації та привласнення їх недобросовісними посадовцями і, як наслідок, до «тінізації» національної економіки [2, с. 222].

У науковій літературі безпекові питання здійснення закупівель за державні кошти розглядаються переважно крізь призму економічної безпеки. До основних критеріїв економічної безпеки у сфері державних закупівель відносять: здатність ринку державних закупівель безперебійно функціонувати і повністю забезпечувати національні інтереси; можливість протидії негативним явищам і правопорушенням у сфері державних закупівель; можливість так «налаштувати» сферу державних закупівель, щоб створювалися умови для нормального функціонування соціально-економічної системи країни в цілому; наявність ефективної системи контролю за розвитком відносин у сфері державних закупівель з боку державних суб'єктів забезпечення економічної безпеки [3, с. 12].

Через корупційні схеми у сфері державних закупівель, згідно з дослідженнями експертів, економіка України втрачає від 20 до 40% коштів, виділених на їх здійснення. Виходячи з витрат на здійснення державних закупівель, сума збитку національній економіці від корупції у зазначеній сфері за період з 1 січня 2009 по 31 грудня 2015 р. становить від 296,4 до 592,8 млрд. грн. (загальний обсяг державних закупівель за 2009 – 105,3; 2010 – 172,1; 2011 – 325,1; 2012 – 428; 2013 – 185,4 млрд. грн.; 2014 – 113,7

млрд. грн.; 2015 – 152,5 млрд. грн.) [4]. Зазначена сума збитку дорівнює двом річним бюджетам країни, що негативно впливає не тільки на економіку країни, а й на економічну і національну безпеку в цілому.

Враховуючи неоднорідність криміногенного впливу на сферу державних закупівель, доцільним є групування (класифікація) загроз безпеці на окремі види:

1) безпосередні загрози (злочинні дії економічного та службового характеру та дотичні правопорушення у сфері реалізації державних закупівель);

2) опосередковані загрози («фонові» явища злочинності, зокрема деструктивні процеси соціально-економічного характеру, що виявляються у бюджетній сфері);

3) аутозагрози (віктимна поведінка учасників державних закупівель) [5, с. 232].

Підвищення ризику реалізації криміногенних загроз із потенціальних у реальні для сфері державних закупівель є наслідком низки обставин:

1) повноваженнями, пов'язаними з прийняттям рішення про закупівлі товарів і послуг, як правило, наділені посадові особи найвищої ланки, найменше обтяжені контролем з боку суспільства;

2) злочинна діяльність чиновників, що працюють в даній сфері, часто набуває організованих форм;

3) різко знижується надходження фінансових коштів до бюджету держави;

4) розширюється сфера тіньової економіки, руйнуючи систему конкуренції;

5) збільшуються витрати суб'єктів господарювання, які перекладаються на споживачів через підвищення цін і тарифів;

6) порушується система функціонування держави в частині реалізації вельми значущих для суспільства соціально-економічних, політичних і військових програм [6]

У науковій літературі до основних економічних наслідків злочинності у сфері державних закупівель відносять:

- зростання масштабів тіньової економіки;
- руйнування механізмів ринкової конкуренції;
- зменшення податкових надходжень до бюджету;
- неефективне витрачання та розкрадання бюджетних коштів;
- втрата довіри учасників ринку до державної влади [2, с. 222].

Отже, можна стверджувати, що правопорушення у сфері державних закупівель призводять до надзвичайно негативних соціально-економічних наслідків [2, с. 222].

У зв'язку з наявністю корупційної складової сфери державних закупівель, виникає гостра необхідність визначення основних заходів попередження корупції у зазначеній сфері.

Результати проведеного дослідження показали, що проблеми протидії злочинам у сфері державних закупівель передбачається розв'язати шляхом:

- внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законів України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про здійснення публічних закупівель»;
- оптимізації структури та штатної чисельності окремих підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України;
- розмежування і конкретизації функцій правоохоронних та інших державних органів з питань протидії злочинам у сфері державних закупівель;
- розроблення та затвердження чітких критеріїв оцінки діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України;
- суттєвого поліпшення стану інформаційного забезпечення діяльності, пов'язаної із протидією злочинам у сфері державних закупівель, впровадження сучасних інформаційних систем і технологій у зазначену діяльність;
- зміцнення міжнародного співробітництва;
- впровадження результатів наукових досліджень щодо протидії злочинам у сфері державних закупівель;
- підвищення рівня фахової кваліфікації працівників правоохоронних органів щодо протидії злочинам у сфері державних закупівель;
- інформаційної, наукової, організаційної і матеріально-технічної підтримки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання з питань протидії злочинам у сфері державних закупівель;
- прогнозування тенденцій розвитку криміногенної ситуації, оцінювання ступеня небезпеки та масштабів злочинів у сфері державних закупівель на національному, регіональному і міжнародному рівнях;
- належного ресурсного та матеріально-технічного забезпечення підрозділів Національної поліції України.

Реалізація визначених нами шляхів подолання проблеми протидії злочинам у сфері державних закупівель сприятиме зменшенню проявів злочинності у сфері державних закупівель, зміцненню соціальної, економічної та політичної стабільності у державі, зростанню довіри інститутів громадянського суспільства до органів державної влади, підвищенню рівня захищеності громадян від злочинних посягань, розширенню та поглибленню діалогу між суспільством і владою, зміцненню позитивного іміджу України у світі та її інвестиційної привабливості.

---

1. Голованенко М. В. Корупційні ризики та надійність системи державної закупівельної логістики в Україні // Теоретичні та прикладні питання економіки. 2016. Вип. 1. С. 77-84.

2. Скалозуб Л. Правопорушення у сфері державних закупівель як загроза національній безпеці України // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2015. № 3. С. 220-231.

3. Гольцунов Е.П. Обеспечение экономической безопасности в сфере государственных закупок: автореф. дис. ... канд. эконом. наук: 08.00.05. Акад. эконом. безопасности МВД РФ. Москва, 2009. 21 с.

4. Проведення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти в Україні за січень-грудень 2012 року. URL: <http://ukrstat.org/uk/operativ/> (дата звернення: 07.02.2019).

5. Мельничук Т.В. Загрози кримінологічної безпеки державних закупівель // Учёные записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. №2-1 (Ч. 2). С. 229-236.

6. Скосырская Ю.В. Криминологические и уголовно-правовые меры борьбы с преступлениями коррупционной направленности, совершаемыми в сфере государственных закупок : дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. М., 2011. 211 с.

Шинкаренко І.Р.

кандидат юридичних наук, професор
професор кафедри права
Національного аерокосмічного
університету ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ, ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проведене нами дослідження становлення оперативно-розшукової діяльності на теренах України та інших країн дозволило визначити дев'ять історичних етапів розвитку оперативно-розшукової діяльності як державно-правової форми протидії злочинності [1, с.14-15].

Перший етап - тотального використання переважно агентів – шпигунів для контролю ситуації у державі як допоміжної функції її захисту від зовнішнього ворогу (Східні деспотії), опитування, спостереження, огляд (українські землі (IX– кінець XVII ст.ст.).

Другий етап – формування системи методів та суб'єктів боротьби зі злочинцями негласними заходами (використання конфідентів, спостереження перлюстрації кореспонденції) на гутні формування професійної поліції *на теренах України, що входила до складу Росії, Австро-Угорщини та формування теоретичних засад виявлення та розслідування злочинів* (початок XVIII – 60 – ті роки XIX ст.ст.).

Третій етап – становлення кримінальної (на землях, що входили до складу Росії) – судової (на землях, що входили до складу Австро-Угорщини) поліції на землях України та її оперативно-розшукових сил (внутрішня та зовнішня агентура), методів (зовнішнє спостереження, установки, моніторинг оперативної обстановки), науково-технічних засобів (1873 – 1917 рр.). Особливістю означеного періоду стало законодавче закріплення окремих методів негласного отримання інформації Законом Російської Імперії “Про